

Onsdagen den 7 februari

Kl. 14.00

§ 1 Justerades protokollet för den 30 januari.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 7–13 februari 1973 för officiellt besök i Canada.

Stockholm den 5 februari 1973

Krister Wickman

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 12–21 februari 1973 för dels resa till USA, dels deltagande i Nordiska rådets tjugoförsta session i Oslo.

Stockholm den 7 februari 1973

Ove Nordstrandh

Till riksdagens kammare

Undertecknade anhåller om ledighet från riksdagsgöromålen för deltagande i Nordiska rådets tjugoförsta session i Oslo under tiden 16–21 februari 1973.

Stockholm den 6 februari 1973

Erik Adamsson

Johannes Antonsson

Eric Carlsson

Arne Geijer

Sven Hammarberg

Gunnar Helén

Carl-Henrik Hermansson

Allan Hernelius

Knut Johansson

Tage Johansson

Eric Krönmark

Sven Mellqvist

Ingemar Mundebo

Cecilia Nettelbrandt

Jan-Ivan Nilsson

Sture Palm

Anna-Greta Skantz

Per Olof Sundman

Paul Jansson

Rune Jonsson

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 3 Herr talmannen meddelade att fru *Söder* enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden 5–18 februari.

Fru *Söder* beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörömlåen.

§ 4 Meddelande ang. plenum onsdagen den 14 februari

Herr TALMANNEN yttrade:

Arbetsplenium onsdagen den 14 februari, som enligt den preliminära planen skulle börja kl. 10.00 eller 14.00, tar sin början kl. 14.00.

§ 5 Föredrogs och hänvisades framställningen nr 8 till finansutskottet.

§ 6 Beskattningen av delägare i partrederier

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:147 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1972:147 hade Kungl. Maj:tt, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 december 1972, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i förordningen (1966:172) om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg m. m.,
4. lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås förlängning av den särskilda rätten till kontraktsavskrivning av fartyg och luftfartyg med ytterligare sex år, eller t. o. m. taxeringsåret 1980.

Vidare föreslås regler i syfte att förhindra skatteflykt. Fysiska personer och s. k. fåmansbolag avses således inte längre få utnyttja underskott till följd av kontraktsavskrivning mot annan inkomst än inkomst av rederi-, luftfarts- eller varvsrörelse. Underskott som inte kunnat utnyttjas under ett beskattningsår får emellertid utnyttjas på samma sätt under en följande sexårsperiod.

Underskott till följd av högre avskrivning än 10 procent av anskaffningsvärdet för fartyg och 15 procent av motsvarande värde för luftfartyg får enligt förslaget inte heller utnyttjas mot annan inkomst än inkomst av rederi-, luftfarts- eller varvsrörelse. Underskott som inte kunnat utnyttjas under ett beskattningsår avses här liksom vid kontraktsavskrivning få utnyttjas under en följande sexårsperiod.

I syfte att förhindra skatteflykt såvitt gäller åtnjutna kontraktsavskrivningar föreslås i propositionen vissa ytterligare regler. Vid avyttring av kontrakt, fartyg eller luftfartyg till underpris skall det verkliga värdet, dock högst kontraktspriiset, utgöra intäkt i rörelse. Dessutom föreslås att åtnjuten kontraktsavskrivning skall återföras till beskattning, om den skattskyldige flyttar utomlands eller om utflyttning sker av fast driftställe för den rörelse vari kontraktet, fartyget eller luftfartyget ingår. Dessa regler föreslås skola kunna tillämpas på överlåtelse och utflyttning intill fem år efter leverans av fartyget eller luftfartyget.

Det yrkesmässiga fisket berörs inte av de föreslagna skatteflyktsreglerna.

Slutligen föreslås dispensrätt för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Skatteflyktsreglerna föreslås bli tillämpliga första gången vid 1973 års taxering."

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:998 av herr Annerås m. fl. (fp, s, c, m),

1973:999 av herrar Björck i Nässjö (m) och Brundin (m),

1973:1000 av herr Sjönell (c) samt

1973:1001 av herr Strindberg m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle vidta de ändringar i de vid propositionen 1972:147 fogade författningsförslagen som betingades av i motionen anförda synpunkter, innebärande bl. a. att kontraktsavskrivning skulle medges upp till 5 procent av köpeskillingen och att ordinär avskrivning, när så var företagsekonomiskt motiverat, skulle medges med större belopp än som motsvarade 10 respektive 15 procent av värdet, även om underskott uppkom.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionerna 1973:998, 1973:999, 1973:1000 och 1973:1001 och med bifall till propositionen 1972:147 skulle

dels anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i förordningen (1966:172) om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg m. m.,
4. lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst,

dels godkänna vad departementschefen i propositionen anført i fråga om samordning mellan riksbanken och vederbörande skatte- och uppborärdsmyndigheter vid prövning av ärenden om tilldelning av emigrantvaluta.

Onsdagen den
7 februari 1973

*Beskattningen av
delägare i part-
rederier*

Därjämte hemställde utskottet att förevarande ärende företogs till avgörande efter endast en bordläggning.

Reservation hade avgivits av herrar Nilsson i Trobro (m) och Lothigius (m), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1001 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att 46 § 1 mom. skulle erhålla den lydelse som reservanterna föreslagit.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Larsson i Umeå (fp), Nilsson i Trobro (m), Lothigius (m) och Hörberg (fp).

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 2 har herr Lothigius och jag fogat en reservation, som är grundad på en motion avlämnad av herr Strindberg m. fl. från moderata samlingspartiet, vilken motion innebär att kontraktsavskrivning bör medges upp till 5 procent av fartygets kontraktspris.

Eftersom prisfallsrisken är uppenbar då det gäller sådana tillgångar som fartyg skulle man därigenom slippa en rad tvister om hur stor den verkliga prisfallsrisken är. Då det gäller avskrivningen på kontrakt bör märkas att i kommunalskattelagens ordinarie regler klart föreskrivits att avskrivning på kontrakt är möjlig då prisfallsrisk föreligger.

Vidare hemställer vi reservanter i likhet med motionärerna att, när det är företagsmässigt motiverat, får större avskrivning medges – även om underskottsavdrag därigenom uppkommer – än vad som motsvarar 10 procent av avskrivningsvärdet för fartyg respektive 15 procent av avskrivningsvärdet för luftfartyg.

Enligt uppgift från Sveriges redareförening är genomsnittsåldern på tonnage under svensk flagg på väg mot en hastigt fallande kurva. Sålunda var genomsnittsåldern för det svenska tonnaget år 1960 tio år, 1963 nio år, för att 1971 utgöra endast sju år.

Med hänsyn till den korta ekonomiska livslängden på fartyg under svensk flagg och till osäkerheten beträffande fartygens restvärde vid försäljning kommer en till 10 procent maximerad avskrivning i åtskilliga fall att vara alltför liten, varför vi föreslår att då det är företagsekonomiskt motiverat bör avskrivning kunna tillåtas med högre procentsatser än de i propositionen föreslagna och de som utskottsmajoriteten har förordat.

Herr talman! I den reservation som jag tillsammans med herr Lothigius har fogat vid detta betänkande har insmugit sig ett fel. Där står "att utskottet under punkt 2 bort hemställa", men det skall vara "att utskottet under punkt 1 bort hemställa". Det gäller nämligen en ändring i kommunalskattelagen.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationen med den av mig angivna ändringen.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Folkpartiets representanter i skatteutskottet har ställt sig bakom utskottets betänkande nr 2, men vi har ändå avlämnat ett särskilt yttrande för att understryka en sak.

Det är uppenbart att hela denna fråga är mycket besvärlig. Man har för att gynna rederinäringen beviljat framför allt de mindre rederierna skattelättnader, vilka i en hel del fall har missbrukats på ett sätt som inte var avsett. Meningen med det förslag som nu har förelagts oss är att detta förhållande skall rättas till, och vi skall väl hoppas att man får till stånd en bättre tingens ordning.

En motion i denna fråga av herr Annerås m. fl. har i utskottets skrivning tillmötesgått på ett sätt som vi är nöjda med. Med det särskilda yttrande som vi har avlämnat vill vi egentligen bara understryka, att dispenserna bör beviljas enligt sådana regler att seriösa rederiers verksamhet inte onödigtvis försvåras, och det är också den genomgående tanken i skatteutskottets betänkande.

Vi har dessutom pekat på att behandlingen av dispensansökningarna måste vara snabb, så att onödiga väntetider inte skall förorsaka olägenheter. En alltför lång tidrymd mellan inlämnandet av en dispensansökan och behandlingen av denna kan, även om man inte formellt avslår ansökningen, få samma verkan. En sådan tidsutdräkt kan nämligen medföra att man i praktiken inte kan utnyttja de förmåner som skall ge näringen det stöd den kan behöva. En sådan tidsutdräkt bör inte få förekomma, och vi har velat poängtera detta i det särskilda yttrandet. Vi tror att vi med vårt påpekande har fäst uppmärksamheten på denna detalj. Det lär väl inte vara några skilda uppfattningar på denna punkt mellan oss som står för det särskilda yttrandet och utskottets övriga ledamöter, men vi har ansett det nödvändigt att göra detta påpekande för att en i övrigt bra lagstiftning inte skall leda till ett resultat som vi inte anser riktigt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det har alltid varit en strävan här i landet till lika skatteregler för alla typer av företagare, i varje fall om företagen drivs i ungefär samma juridiska form. Nyligen har vi exempelvis anpassat jordbrukets beskattningsregler till de mera allmänna reglerna för företagsbeskattningen.

Även de som verkar inom sjöfartsnäringarna bör ju ha samma skatteregler som andra. Så är också fallet i stort, men det finns en punkt där ett betydelsefullt undantag föreligger, och det gäller avskrivningarna på fartygskontrakt.

Även andra näringsutövare har, som herr Nilsson i Trobro nyss har påpekat, rätt till avskrivning på leveranskontrakt, men då måste vederbörande bevisa att ändrade prisförhållanden inträtt.

Så är inte fallet med fartygskontrakten. Oberoende av värdet på kontraktet får avskrivning ske med 30 procent av det kontrakterade priset, en avskrivning som sedan kan användas på olika sätt, till vilket jag

Onsdagen den
7 februari 1973

*Beskattningen av
delägare i part-
rederier*

har för avsikt att återkomma längre fram.

Den lagstiftning som reglerar dagens förhållanden är av provisorisk karaktär och utlöper 1974. Företagsskatteberedningen föreslog att denna lagstiftning skulle förlängas på ytterligare sex år. Det förslaget har accepterats av Kungl. Maj:t och också nu av ett enhälligt utskott.

Vad är då skälet till denna avvikelse, att man här har en rätt att göra avskrivningar som inte andra näringsutövare har? Det tyngsta skälet ligger däri, att den svenska varvsindustrin och skeppsfarten har att kämpa i en internationell konkurrens, där företagarna får en osedvanligt stark subventionering av respektive statsmakter. Det kan röra sig om direkta bidrag, men den vanligaste formen är att billigt kapital ställs till förfogande, som varven i sin tur sedan använder till långa kund- eller leveranskrediter med låg ränta. I vissa länder är flaggdiskrimineringen det vanligaste vapnet.

Det svenska svaret på dessa statssubsidier har varit mycket förmånliga skatteregler, som givit rederiföretagen möjligheter att beställa båtar på lång sikt, när konjunkturen varit god, och därmed konsolidera sin verksamhet, samtidigt som man givit varven arbete. Rederiföretagens taxeringar ger också en mycket klar bild av att de här möjligheterna flitigt har utnyttjats.

Så långt kanske allt är gott och väl, men dagens ärende handlar om en del biverkningar som en hygglig skattelagstiftning fått i annat avseende. Meningen med kontraktsavskrivningarna har givetvis aldrig varit att ge skattelättnader för olika slags inkomster hos privatpersoner. Men genom kontraktsavskrivningarna och de första årens stora avskrivningar på ett sjösatt fartyg uppstår stora underskott, som är helt fiktiva – de är ju inte verkliga underskott – som sedan använts till att sätta ned stora inkomster från annan verksamhet. Detta är möjligt tack vare den konstruktion som framför allt partrederier men också företagsamhet i handelsbolags eller kommanditbolags form utgör, genom att den enskilde delägaren svarar för sin del av båten.

Listan över svenskar med goda inkomster som blivit partredare har med åren blivit väldigt lång. Riskerna med att hoppa in i en näring på det här sättet utan att ha några som helst kunskaper om näringen är också ytterligt små. Genom att mycket ringa förskottsbetalningar erfordras och stora avskrivningar får göras riskerar man knappast mera pengar än man annars skulle ha betalat i skatt. I bästa fall rör det sig alltså bara om en lång skattekredit, men det kan också röra sig om varaktig skatteflykt genom avflyttning ur riket, genom laborerande med försäljningar mellan för ändamålet bildade kommanditbolag eller partrederier eller liknande transaktioner.

Det är alltså en stor skönhetsfläck som opereras bort från svensk skattelagstiftning i och med det beslut som riksdagen står i begrepp att fatta. Om man är överens om detta, och det är ju alla i utskottet, då är det svårt att fatta meningen med den reservation som herr Nilsson har talat för. Antingen man får en felaktig skattelättnad eller en skattekredit på exempelvis 300 000 kronor eller på 50 000 kronor -- sådan är proportionen mellan det majoriteten vill ta bort respektive vad reservanterna vill lämna kvar – så är i alla fall principen felaktig. Det är klart att

ett bifall till reservanternas förslag gör förhållandet bättre än vad det är i dag, men 5 procents kontraktsavskrivning betyder ändå att 50 000 kronor får dras av från andra inkomster än från sjöfartsnäringen, om tio delägare beställt en båt som kostar 10 miljoner kronor enligt kontraktet.

Prisfallsrisken är redan klarad för dessa människor. Uppstår det prisfall på ett kontrakt, har man den redan befintliga lagstiftningen att gå på. Det finns inga risker för dem.

När det gäller dispenserna har kanske utskottet varit något restriktivare än propositionen, och utskottet har inte helt velat gå med på att ge seriösa partrederier dispenser – därför att de allra flesta partrederier som sådana är seriösa. Det är naturligtvis inte något fel på olika privatpersoner som får en opåkallad skattelättnad. De är också seriösa och de är inga kriminella varelser, men de har alltså utnyttjat en lucka i skattelagstiftningen som vi anser vara felaktig. Vi tycker inte att just det seriösa partrederiet skall ha den större förmånen att kunna locka till sig legala skatteflyktspengar från andra inkomster, främst då höga löneinkomster.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det föreligger uppenbarligen inga delade meningar om att det är nödvändigt att på det sätt som nu sker täppa till den här luckan i skattelagstiftningen och minska möjligheterna till skatteflykt – en skatteflykt som det inte har varit avsett att de regler som nu föreslås ändrade skulle medge. Det är uppenbart att sådana luckor skall täppas till efter hand som man upptäcker dem. Men det framgår, inte minst av herr Wärnbergs anförande, att vi, när vi nu gör det, samtidigt gör oss skyldiga till – låt vara därtill tvingade – någonting som skulle kunna beskrivas som att kasta ut barnet med badvattnet. Vi gör oss av med tråkiga konsekvenser av den nu gällande lagstiftningen, men vi gör oss också av med de en gång avsedda positiva effekterna av de här reglerna. Herr Wärnberg har rätt tydligt klargjort vad det gäller. Det har verkligen varit meningen, med hänsyn till den svåra internationella konkurrensen, att något underlätta för särskilt den mindre sjöfarten genom att – om man nu inte kan göra så mycket åt lönsamheten – i stället göra det något enklare att anskaffa investeringskapital.

Många ledamöter i riksdagen har väl varit utsatta för uppvaktningar och påtryckningar inför det här ärendets avgörande. Och det är rätt betecknande att de som har uppvaktat oss ingalunda är de där personerna med höga löneinkomster som har kunnat komma undan en del av skatten med hjälp av de här avskrivningsreglerna, utan de som uppvaktat är rederierna som har behövt och alltjämt behöver investeringspengarna. Det är de som är oroliga för att de nu skall få svårt att finansiera sina fartygsbyggen, och det kommer de otvivelaktigt att få.

Herr Wärnberg sade någonting om att den svåra konkurrensen med utländska rederier bl. a. bottnar i att dessa utländska rederier i stor utsträckning uppstår direkta subventioner av sina respektive stater. Det är sant, det förhåller sig så, men det är inte hela sanningen. Det finns andra områden än subventionernas där svensk småsjöfart vid internationell jämförelse är mycket illa ställd. Det gäller sådana ting som klassnings-

Onsdagen den
7 februari 1973

*Beskattningen av
delägare i part-
rederier*

regler, båk- och hamnavgifter och bemanningsregler. På praktiskt taget alla områden har den svenska sjöfarten strängare regler, svårare regler att arbeta med än de konkurrerande. Det är faktiskt så att man i dag kan bygga två alldeles likadana systerfartyg, bredvid varandra på samma varv, och registrera det ena i Sverige och det andra alls inte exempelvis i Panama eller Liberia utan i Västtyskland eller Holland och få helt olika villkor för dem. Om dessa två alldeles likadana fartyg sida vid sida går in i svensk hamn med alldeles exakt samma last och under samma förhållanden i övrigt betalar det svenska fartyget kanske 1 400 eller 1 500 kronor mer i avgifter för varje anlöpning än det tyska. Egendomligt nog är det precis samma sak om de går in i tysk hamn. Det blir på 50 anlöpningar om året en inte så liten slant. Detta är bara ett exempel; man kan räkna upp många exempel på att den svenska småsjöfarten är väldigt hårt pressad, så hårt att många företrädare för den i dag kallt räknar med att om ganska få år finns det över huvud taget ingen svensk kustsjöfart kvar under svensk flagg annat än möjligen på tankersidan. Torrlastfrakt på svenskregistrerade småfartyg tror man inte blir möjlig. Det är säkerligen en allvarligt menad farhåga man ger uttryck för.

Jag har, herr talman, inte tänkt yrka avslag på propositionen – det är riktigt och nödvändigt i renlighetens och rättvisans intresse att täppa till hål i lagstiftningen som har missbrukats. Men när vi gör det – och jag tycker, herr talman, att det verkligen räcker att gå så långt som reservanterna gör och ansluter mig därför till reservationen – bör vi ha klart för oss att det beslut som vi fattar drabbar både onda och goda, de onda, de flyende som vi vill fånga in men också dem som på precis det sätt som från början var avsikten har utnyttjat dessa regler. Och vi kommer att ytterligare försvåra det för en näring som redan har utomordentligt svårt att överleva. Det är en ofrånkomlig konsekvens, som jag inte tror att någon bestrider.

Jag har velat säga detta därför att jag tycker det är angeläget att riksdagen har det i minnet när vi framöver, vilket kommer att ske då och då, skall behandla andra frågor som gäller den svenska småsjöfartens möjlighet att överleva och utvecklas. Dessa frågor hänger ihop. Det här beslutet, som är ett skattetekniskt beslut, har verkningar som är lika litet avsedda denna gång som de andra verkningarna – möjligheten till skatteflykt – var avsedda när man en gång införde de liberala avskrivningsreglerna. Vi bör alltså ha detta i åtanke när vi vidare behandlar näringens frågor.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre måste ha tillgång till annat material än jag. Jag har aldrig kunnat läsa ut i materialet att meningen med den provisoriska lagstiftningen, som utlöper 1974, var att den skulle användas av enskilda personer för att skaffa sig konstlade underskott och minska sin inkomst i kapitalanskaffningens heliga namn. Däremot har jag funnit att meningen med lagstiftningen var att hjälpa rederi- och varvsnäringen att bedriva konsolideringsverksamhet. Inte heller har meningen varit att skapa utrymme för den typ av företagsamhet som vi hade ett tag, då man ackvirerade människor med höga inkomster – ”under 200 000 göre sig

icke besvär” – för att kunna lura av samhället skattepengar. Meningen med skattelagstiftningen tror jag kommer att bevaras i fortsättningen, så att de som sysslar med sjöfartsnäringen får samma möjlighet att konsolidera sig som de haft under de senaste åren och slipper skatta bort sina vinster.

Jag medger att det är såsom herr Carlshamre säger att den svenska sjöfartsnäringen har det värre än sjöfartsnäringen i andra länder – bemanningsregler och sociala regler är mycket hårdare i Sverige än i andra länder. Men detta gäller ingalunda bara sjöfartsnäringen; nästan hela näringslivet arbetar under långt hårdare villkor i Sverige än man gör i andra länder.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Nej, jag har inget annat material än herr Wärnberg, och jag har egentligen ingen annan åsikt heller. Jag har tolkat det så att meningen med den provisoriska lagstiftningen var att man skulle underlätta konsolideringen genom kapitalanskaffning för rederinäringen. Sedan har lagstiftningen fått en icke avsedd följd, och det är den icke avsedda följden som riksdagen nu skall göra någonting åt. Men vi skall ha klart för oss att därmed tar vi också bort den avsedda effekten, nämligen att underlätta kapitalanskaffningen.

Herr Wärnberg skakar på huvudet – och det är möjligt att det inte helt och hållet har varit så. Men det är rederinäringens uppfattning i dag att det blir svårt, näst intill omöjligt, att anskaffa finansieringskapitalet på toppen i fortsättningen. Den lönsamhet man har att erbjuda för det insatta kapitalet är tvivelaktig eller ingen, och då har man i stället haft den lockelse som har legat i de förmånliga skattereglerna. Det måste rimligen bli så, att när vi nu avskaffar de förmånliga särreglerna har vi också därmed undanröjt en del – enligt min mening en väsentlig del – av sjöfartsnäringens möjligheter att finansiera sin fortsatta utveckling. Det är det vi måste ha i minnet.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Carlshamre har rätt: Det beskattade kapitalet kommer inte att söka sig över till den här näringen. Men det har aldrig varit meningen att skatteflyktpengar skulle göra det heller, och det är bara det jag säger. Meningen var att det kapital som fanns i näringen och de vinster som uppstod där icke skulle skattas bort, utan man skulle få konsolidera verksamheten. Någon annan tolkning har jag inte kunnat lägga in. Det har aldrig varit meningen – och jag kan inte fatta att det skulle ha varit meningen – att en privatperson som har god lön skulle kunna minska ned sin inkomst och skaffa sig i bästa fall en skattecredit, i sämsta fall en varaktig skatteflykt, just därför att det behövs kapital till sjöfartsnäringen. Är det så illa ställt för sjöfartsnäringen att den inte kan arbeta utan privatpersoners skatteflyktpengar, då har den näringen väldigt liten livskraft, och då måste vi väl ge den en öppen subvention och icke en subvention som inte syns – för det är just vad det här är fråga om.

Nr 19

Onsdagen den
7 februari 1973

*Beskattningen av
delägare i part-
rederier*

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske är onödigt att tvista om vad som kan ha varit meningen för ett antal år sedan, men effekten är vi i varje fall överens om, nämligen att visst kapital som de senaste åren har sökt sig till rederinäringen i fortsättningen inte kommer att göra det. Det kommer att bli svårare att få fram kapital. De som sitter med de här bekymren är rätt övertygade om att det blir svårt, i många fall omöjligt, att finansiera nybyggnaden av fartyg. Oavsett vad som kan ha varit avsikten och tanken för en del år sedan borde vi kunna vara överens om det och om att därmed en redan i övrigt mycket hårt pressad näring ovillkorligen får det sämre än vad den har det nu. Det menar jag är ofrånkomligt.

Rederinäringen arbetar rätt mycket i skymundan. De flesta av oss här i landet vet väldigt litet om den och har aldrig någon kontakt med den. Den är inte någon stor näringsgren, den har inte mycket sinne för PR och sådant. Därför tyckte jag att det kunde vara riktigt att när vi nu faktiskt lägger en ny sten på bördan – vad än avsikten kan ha varit – notera det, så att vi vet vad vi gör och har det i åtanke när vi skall behandla samma närings problem i andra avseenden. Det var det enda jag ville åstadkomma.

Herr MÖLLER (fp):

Herr talman! Behandlingen av den här frågan har ett retroaktivt inslag som verkligen inte är tilltalande. Jag förstår mycket väl avsikten med lagstiftningen; det har uppenbarligen förekommit en alldeles felaktig tillämpning i vissa fall av de tidigare bestämmelserna. Men jag vill understryka och hänvisa till vad herr Romanus sade i ett längre inlägg i kammaren den 6 april i fjol, där han på ett principiellt sätt tog upp retroaktivitet i lagstiftningen till kritisk diskussion. Jag kan helt instämma i de synpunkterna. På beslutsplanet är läget nu uppenbarligen låst, varför jag inte har något yrkande.

Låt mig till slut bara säga, att jag hoppas att dispensgivningen, som utskottet pekar på, åtminstone blir någorlunda till fyllest och korrekt.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara säga en sak om retroaktiviteten för att rättfärdiga vad som har skett: I februari månad 1972 utgick ett pressmeddelande om att man skulle föreslå ungefär det som i dag står i propositionen. Det var alltså en varning till alla dem som tänkte nappa på de broschyrer, brev och annonser som vid den tiden figurerade och där man utlovade stora skattelättnader, en varning så att man skulle avhålla sig från detta. Därför tycker jag att retroaktiviteten i det här fallet inte är så särskilt stor.

Herr MÖLLER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är visserligen riktigt herr Wörnberg. Men den föreslagna lagstiftningen gäller bl. a. hela 1972 i deklarationshänseende. Det må sägas att för tiden efter februari stärks genom detta pressmeddelande något den argumentation man för på utskottssidan. Men det gör ändå inte argumentationen tillräckligt god. Pressmeddelanden om avsedd

lagstiftning kan inte ersätta lagstiftning, och därför föreligger här ett retroaktivt inslag.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Innan förordningen om kontraktsavskrivningen kom till, förelåg inga problem av den art som herr Wörnberg här har tagit upp, trots att kontraktsavskrivning skedde enligt riksskattenämndens rekommendationer med 10 eller 15 procent av fartygets värde. Nu tyckte vi reservanter att vi borde uppmuntra kapitalet att söka sig till dessa rederier, och för att behålla något av avskrivningsrätten har vi föreslagit 5 procent av det kontrakterade priset.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Nilsson i Trobro gör alldeles rätt i att försöka uppmäna folk att sätta in pengar i sjöfartsnäringen. Men då skall de tro på sjöfartsnäringen så att de sätter in egna pengar och inte sätter in de pengar som de annars skulle ha betalat i skatt – för då har man mycket svårt att tro att det ligger något vidare bakom det där intresset för sjöfartsnäringen. Men om herr Nilsson i Trobro nu kan få människorna att satsa pengar där, då gör han en verkligt vällovlig gärning, för då gäller det att hjälpa näringen med egna insatser, att tro på näringen och inte bara satsa de pengar som samhället annars skulle ha erhållit – det är nämligen bara dem som man har satsat under de här gångna åren.

Sedan sade jag att de 5 procent som reservanterna vill ha kvar betyder inte så litet. Är det bara en tillräckligt stor båt – på 10 miljoner kronor – och man är tio delägare, så blir det 50 000 kronor att minska sin inkomst med. I dag beställs av kanske fem delägare båtar som kostar tio gånger så mycket, och då blir det mycket större belopp med vilka man kan minska en inkomst som verkställande direktör i ett företag eller någon annan stor inkomst.

Enligt mitt sätt att se skall vi ha en positiv syn på näringen som sådan, och det har vi genom att ge näringen rätt till kontraktsavskrivningar. Men det finns ingen anledning att locka dit kapital, som inte är egna pengar utan vad man annars skulle ha betalat i skatt. Det är det som är det orimliga, och det är den möjligheten som måste täppas till – och då är 5 procent lika tokigt som 30 procent.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det är bara ett litet problem med det som herr Wörnberg säger. Det är väl all right att man försöker stimulera näringen som sådan att satsa eget kapital. Problemet är bara att näringen har inget kapital. Man kan inte inom sin egen näring båda upp det kapital som man behöver för att bygga nya båtar, utan man måste skaffa det utifrån. Det är därför som jag hävdar att den här i och för sig av andra skäl motiverade lagändringen kommer att innebära ytterligare en tung sten på en redan svår börda.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 19

Onsdagen den
7 februari 1973.

*Beskattningen av
delägare i part-
rederier*

Onsdagen den
7 februari 1973

*Beskattningen av
delägare i part-
rederier*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herrar Nilsson i Trobro och Lothigius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herrar Nilsson i Trobro och Lothigius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	–	267
Nej	–	37
Avstår	–	3

§ 7 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 31–33.

§ 8 Föredrogs finansutskottets betänkanden:

Nr 3 i anledning av propositionen 1973:2 angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde

Nr 4 i anledning av propositionen 1973:2 angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73 i vad avser statens allmänna fastighetsfond

Nr 5 i anledning av propositionen 1973:2 angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73 i vad avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Interpellation nr 34 om utbyggnad av anläggningar för kombinerad värme- och elproduktion

Ordet lämnades på begäran till

Herr HENNINGSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Landets elförsörjning är för närvarande under stark observans. Vattenkraftens tid som den huvudsakliga kraftkällan får, med saknad, ses som ett passerat stadium.

Kannstöperierna om världens oljetillgångar ger också anledning till olika tolkningar. Utnyttjandet av naturgasfyndigheterna i högre grad än vad som tidigare skett må anses vara en angelägen uppgift, detta av den

anledningen att man inte kan anse en övergång till enbart kärnkraft vara en självklar lösning, dels med hänsyn till de nuvarande reaktorernas mycket låga verkningsgrad, dels med hänsyn till de höga anläggningskostnaderna. Om man därtill lägger den äventyrliga drifttillgängligheten, som kräver 20–25 procents överkapacitet, blir kostnaden ytterst besvärande. Talet om den ”billiga kärnkraften” må i dag betraktas som en utopi. Lägger man därtill blyreaktorns ännu okända kostnadsläge jämte de likaledes okända säkerhetskrav som kan komma att ställas på dessa anläggningar, har man svårt att föreställa sig att utvecklingslinjerna ligger klara för vår elförsörjning. Tron på att våra bostäder skulle uppvärmas elektriskt inom några få år torde därför inte vara grundad på realistiska bedömningar.

CDL-studien av år 1972 ger klart uttryck för osäkerheten om produktionsmetoderna för de kommande åren. I huvudsak föranleds osäkerheten av den okända kostnadsutvecklingen såväl för oljan som för kärnkraftbränsle. Även produktionsanläggningarnas kostnadsutveckling är oroande. Man anger därför inte någon bestämd utvecklingslinje utan förutsätter utbyggnad både av kärnkraft och fossileldade produktionsanläggningar.

I genomgången av de olika produktionsmetoder som kan ifrågakomma anföres bl. a. följande (s. 8, spalt 1, andra stycket): ”En annan ekonomiskt attraktiv kraftkälla utgör kraftvärmeverken i större och medelstora tätorter. I studien har medräknats utbyggnaden av kraftvärmeverk i ett flertal sådana kommuner. Där tillräckligt värmeunderlag finns kan den kombinerade produktionen av el och värme erhållas till lägre kostnad än vid separat produktion av båda energiformerna.”

I artikeln med titeln ”Rekommendation” (s. 17) sägs (å s. 18, spalt 3): ”Någon optimering av andelen oljeeldade kraftvärmeverk har inte gjorts, i stället har en viss utbyggnad antagits. Skulle emellertid en större utbyggnad av kraftvärmeverk visa sig ekonomiskt fördelaktig i det planerade produktionssystemet bör denna möjlighet enligt CDL:s mening tillvaratagas.”

Man kan tveklöst instämma på varje punkt i dessa citat ur 1972 års CDL-studie.

Men naturligtvis kan det erfordras ett ytterligare klarläggande varför energikombinatet värme och elproduktion är ekonomiskt fördelaktigt. Skillnaden ligger i hög grad däri att mottrycksproduktionen mycket överlägset tillvaratar oljans energiinnehåll. Uttryckt i siffror gäller att ett kondenskraftverk har en verkningsgrad liggande mellan 35 och 40 procent, under det att den kombinerade produktionen har en verkningsgrad på mellan 80 och 85 procent.

Även om oljepriserna skulle stiga, vilket tecken tyder på, skulle den kombinerade produktionen likväl vara den starkaste, dels tack vare sin högre verkningsgrad, dels därför att huvuddelen av landets bostäder nu uppvärms med olja, varför uppvärmningen av fjärrvärmeanslutna bostäder inte alls skulle komma i sämre läge än om eldnings skedde genom egen anläggning.

Med tanke på det intresse som från statens sida visats för import av naturgas skulle det bränslet vara synnerligen lämpligt för sådana

kraftvärmeverk.

För att ytterligare belysa kombinationsproduktionens fördelar kan man lämpligen ta exemplet från Västerås, som är landets mest utbyggda kraftvärmeverksstad. I dag har Västerås landets lägsta eltaxa (6 öre kWh mot 8,5–9) samt landets lägsta taxa för värme (ca 2 kronor lägre per m² än övriga Sveriges värmeverksstäder).

Ur miljösynpunkt förtjänar det tilläggas att vid företagna prov av luftföreningsgraden i våra större tätorter ligger Västerås som den klart bästa av våra industristäder.

Anläggningskostnaderna är naturligtvis betydelsefulla, men gjorda beräkningar visar att kombinationsproduktionen för både värme och elproduktion med erforderliga huvudledningar inte kostar mera i anläggning per kW än enbart elkraften framtagen i ett atomkraftverk.

Utän att gå in på de olika orsaker som gjort att denna produktionsmetod inte kommit till större användning i vårt land kan framhållas att våra kommuner först under senare år har kommit underfund med att elproduktionen var ett problem. Man var tidigare så övertygad om tillräckligheten av våra vattentillgångar att man inte ägnade frågan något större intresse.

Men det starkaste skälet till att utbyggnad av detta produktionssystem inte kommit längre är kommunernas svårigheter att skaffa fram erforderliga investeringsmedel. Lånemarknaden har varit kärv, och man är i kommunerna rädd för att lån för sådant ändamål som värme och elproduktion skulle begränsa kommunens möjligheter till lån för andra angelägna ändamål. Vidare kan framhållas svårigheten att övertyga en beslutande församling om nyttan och lönsamheten av ett så komplicerat tekniskt problem. Men en under 1972 företagen undersökning visar att man nu i många av våra tätorter är angelägen om utbyggande av denna produktion. Detta intresse har säkerligen samhörighet med det av statsmakten tidigare framförda förslaget om kommunala värmeförsörjningsplaner. Men samtidigt kommer en oro rörande möjligheterna att finansiera anläggningarna; driften är man däremot inte oroad av.

Omfattningen av vad som genom energikombinatet skulle kunna framställas av elenergi har beräknats motsvara ca en tredjedel av landets nuvarande behov.

Ur miljösynpunkt måste denna produktion ses som den mest ofarliga, när nu vattenkraftutbyggnaderna upphör, och kombinationen skulle innebära besparingar i oljeförbrukningen vilka har beräknats till ca 500 miljoner kronor per år för vårt land.

En utbyggnad i större omfattning skulle också få en gynnsam effekt på arbetsmarknaden, då byggandet av anläggningarna för såväl produktion som distribution kräver betydande insatser för att skapa nödvändiga betongkonstruktioner.

Slutligen bör framhållas att en omfattande utbyggnad av värme och elproduktion i våra större tätorter till viss grad skulle förskjuta tidpunkten för en i annat fall nödvändig kapacitetsökning av landets stamlinjenät. Om däremot elproduktionens ökning helt skall ske genom kärnkraft- och kondenskraftverk, som var för sig sammanföres i ett flertal mycket stora aggregat, kommer en förändring av spänningen 400 000 V

till 750 000 V att framtvings mycket snart.

Med relaterade motivering ber jag att till herr industriministern få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet, i likhet med CDL, att en utbyggnad av kombinationen värme och elproduktion är önskvärd från statens sida?
2. Vill statsrådet medverka till att kommunernas lånemöjligheter förbättras, så att dessa kommunala planer kan förverkligas?
3. Anser statsrådet det vara angeläget att sådana regler för erhållande av lån för elproduktionen skapas för kommunerna att deras lånemöjligheter för andra angelägna ändamål ej därav försvåras eller förhindras?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Interpellation nr 35 ang. domstolarnas ställning i förhållande till den politiska makten

Ordet lämnades på begäran till

Herr WINBERG (m), som yttrade:

Herr talman! En ledande princip för svenska domstolar har varit och torde alltjämt vara att de i sina avgöranden endast tillämpar av statsmakterna givna lag och författning. Där i det särskilda fallet lagtexten ger utrymme för tolkning inom mer eller mindre vida ramar söker domstolarna ledning i de motivuttalanden som har gjorts i anslutning till vederbörande författning. Tidigare avgöranden av högre instans i likartade mål kan också i många fall vara av vägledande art. Domstolarna är i sin dömande verksamhet helt fria från de åsikter som representanter för såväl styrande som lagstiftande organ kan hysa i konkreta fall. De enskilda domarnas egen uppfattning om författningens berättigande och lämpliga utformning får givetvis inte påverka tillämpningen av den.

Domstolarnas självständiga ställning har ansetts vara av den vikt att det fått uttryck i grundlag. I § 47 regeringsformen stadgas sålunda: "Rikets hovrätter och alla andra domstolar skola efter lag och laga stadgar döma; etc. I den vanligen använda grundlagskommentaren (Malmgren—Sundberg—Petrén: Sveriges grundlag etc.) uttolkas detta stadgande så att domstolarna endast har lag och författning att rätta sig efter och att de ej vid sin ämbetsutövning får ta order eller lyda anvisningar från någon, icke ens från Kungl. Maj:t. Domstolarna anses vidare ha en vidsträckt rätt att pröva lagars och författningars giltighet, och denna prövningsrätt utgör (enligt kommentaren) "efter det parlamentariska statsskickets genomförande — — — den yttersta statsrättsliga garantien för grundlagens upprätthållande och därmed för medborgarnas rättsskydd gentemot den styrande makten såsom statens representant".

Åtskilliga andra regler visar avsikten att domstolarna skall fungera självständigt i förhållande till den styrande, dvs. den politiska, makten. Exempel på detta är principen om ordinarie domares oavsättlighet, balansen i underrätter mellan yrkesdomare och lekmannadomare (nämndemän), utformningen av den domared som varje såväl yrkes- som

lekmanndomare är skyldig att avlägga m. m. Allt detta avser att tillgodose domarnas självständighet och opartiskhet. För att ytterligare skydda rättsskipningens objektiva handhavande finns också tämligen långtgående jävsregler.

Nämndemannainstitutionen har en urgammal anknytning till rättsskipningen i vårt land. Det torde vara en allmänt omfattad mening att nämndemännen i brottmål och vissa typer av tvistemål utgör ett mycket värdefullt komplement till yrkesdomarna. Även om nämndemännen utses av kommunens fullmäktige, och därigenom varje politiskt parti får det antal nämndemän som ungefär motsvarar dess styrka i förhållande till andra partier i kommunen, torde nämndemännen hittills icke ha uppfattat sig som partirepresentanter i sin domarutövning. Av vad som här anförts framgår att det heller aldrig varit avsikten. De skiljer sig också från andra förtroendevalda genom att de icke har – och heller icke skall ha – något politiskt ansvar för de avgöranden de träffar.

Under senare tid har förekommit en del uttalanden som kan tyda på att domstolarnas oberoende ställning gentemot den politiska makten icke längre anses önskvärd från statsmakternas sida. Det har i pressdebatten uttryckts oro för att en politisering av nämndemannafunktionen skulle vara på väg. Enligt pressreferat har vidare justitieministern uttalat att domstolarna ständigt påverkas av politiska värderingar och att domarna i sitt arbete icke heller kan vara partipolitiskt neutrala. Ätminstone för dem som har egen erfarenhet av längre tids arbete inom domstolarna torde detta uttalande vara ägnat att väcka förvåning. Uttalandet är också motsägelsefullt i förhållande till grundlagberedningens förslag till ny regeringsform, som innehåller en regel att ingen får särbehandlas på grund av personliga förhållanden såsom tro, åskådning, ras, hudfärg, nationalitet, språk, samhällsställning eller förmögenhet. I direktiven till 1972 års domarutredning finns vissa formuleringar som kan ge utrymme för en tolkning av innebörd att en politisering av domstolarnas verksamhet eftersträvas.

Av vad som här angivits framgår att det föreligger risker för domstolarnas självständiga ställning i framtiden och för en politisering av rättsskipningen. Det finns därför anledning att begära ett klarläggande från regeringen.

Med hänvisning till det anförda och eftersom interpellationen berör en väsentlig statsrättslig princip, vilket motiverar att den riktas till landets statsminister, får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsministern ställa följande frågor:

1. Anser herr statsministern att det finns grund för ett påstående att domstolarna i sitt arbete påverkas av politiska värderingar?

2. Anser herr statsministern att domstolarna också i framtiden skall ha en självständig och oberoende ställning i förhållande till den politiska makten?

Denna anhållan bordlades.

§ 11 Interpellation nr 36 ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkesskolor

Nr 19

Onsdagen den
7 februari 1973

Ordet lämnades på begäran till

Herr NORDSTRANDH (m), som yttrade:

Herr talman! Många av privatskolorna och de enskilda yrkesskolorna känner i dag en stor ovisshet inför framtiden. Denna ovisshet och osäkerhet beror i hög grad på att de, icke ens på kort sikt sett, vågar räkna med att statsbidrag kommer att fortsätta att utgå. Utan sådana bidrag försätts de omedelbart i den situationen att de knappast kan existera vidare.

I årets statsverksproposition har indragandet av statsbidrag till åtskilliga skolor ånyo aktualiserats. Planeringen och arbetsron blir i hög grad lidande av denna ovisshet.

Att utbildningsministern vid sin bedömning av frågan om huruvida statsbidrag skall ges eller ej skulle utgå från ekonomiska överväganden förefaller icke troligt, eftersom det rör sig om förhållandevis små bidrag och de elever som undervisats eller i framtiden skulle vilja undervisas i dessa skolor vid fall av nedläggning med stor sannolikhet måste övergå till de kommunala skolorna och där åsamka merkostnader.

Det måste vara andra överväganden som ligger bakom det ständiga hotet om ytterligare indragningar av statsbidrag. Huvudmän, lärare och elever vid dessa skolor liksom den utbildningsintresserade allmänheten i stort sett torde ha ett betydande intresse av att utbildningsministern – på ett mera klarläggande sätt än i statsverkspropositionen – redogör för sin syn på förekomsten av dels vissa privatskolor, dels enskild yrkesundervisning.

Under hänvisning till vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet i samband med riksdagens behandling av Kungl. Maj:ts anslagsframställning rörande bidrag till driften av dels vissa privatskolor, dels enskild yrkesutbildning delge kammaren sin principiella syn på och värdering av förekomsten av de ifrågavarande skolorna?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 68 Herr *Göransson* (s) till herr industriministern om svenska utrednings- och ingenjörsinsatser på naturgasområdet:

Har industriministern, med hänsyn till rådande arbetsmarknadsläge och med hänsyn till möjligheterna att bredda basen för svensk teknologi, för avsikt att medverka till att svenska konsulter bereds möjligheter att delta i de utrednings- och ingenjörsinsatser som nu förestår på naturgasområdet?

Nr 19

Onsdagen den
7 februari 1973

Nr 69 Herr *Takman* (vpk) till herr utrikesministern angående de franska kärnvapenproven i Stilla havet:

Har från svensk sida några initiativ tagits för att förmå den franska regeringen att inställa den planerade sjunde serien av kärnvapenprov i Stilla havet?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 14.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert